

สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา*

THE FIRST THING IN BUDDHISM

ธัญชนก ปราบพาล

Thanchanok prabpal

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: nsthaychnk347@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 มีนาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 19 มีนาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 21 มีนาคม 2568

Received 16 March 2025; Revised 19 March 2025; Accepted 21 March 2025

แปลจากหนังสือ : สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา

ผู้เขียน : ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก

ผู้แปล : ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียรพงษ์ วรรณปก

สำนักพิมพ์ : โรงพิมพ์ บริษัท เกษมอนันต์ พรินติ้ง จำกัด

ปีที่พิมพ์ : 2548

จำนวนหน้า : 146 หน้า

บทนำ

หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” เป็นผลงานที่รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นจากบทความที่ตีพิมพ์ต่อเนื่องในหนังสือพิมพ์มติชนวันอาทิตย์ นับเป็นงานเขียนที่ให้ทั้งสาระความรู้และความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน โดยเนื้อหามุ่งเน้นไปที่เหตุการณ์ บุคคล และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่

Citation:

*

ธัญชนก ปราบพาล. (2568). สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(2), 172-184.

Thanchanok prabpal. (2025). The First Thing In Buddhism.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(2), 172-184.;

DOI: DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งบางเรื่องเป็นสิ่งที่น่าจดจำและควรถือเป็นแบบอย่าง ในขณะที่บางเรื่องก็เป็นเพียงสิ่งที่ควรรู้ไว้เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง หนังสือเล่มนี้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแรกในพระพุทธศาสนาอย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพระปราชิกคนแรก อุบาสกอุบาสิกาคนแรก พระธรรมเทศนาถ้อยคำแรก สามเณรรูปแรก พระราชาผู้ทรงนับถือพระพุทธศาสนาองค์แรก ไปจนถึงเหตุการณ์สำคัญ เช่น การสังคายนาครั้งแรก และการเกิดขึ้นของนิกายต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา โดยเนื้อหาถูกถ่ายทอดด้วยสำนวนภาษาที่อ่านง่ายและเข้าถึงได้สำหรับผู้อ่านทั่วไป แตกต่างจากงานเขียนเชิงวิชาการที่มักจะมีความซับซ้อนและเข้าใจยาก จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือการนำเสนอเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย มีการใช้ภาษาสบาย ๆ เป็นกันเอง ทำให้สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้กว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นนิสิต นักศึกษาหรือบุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นอกจากนี้หนังสือยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับบางเหตุการณ์ที่อาจไม่ได้เกิดขึ้นในพุทธกาลจริง แม้จะมีการกล่าวถึงในพระไตรปิฎกก็ตาม เช่น การกรวดน้ำ และการประพรมน้ำพุทธมนต์ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าขบคิดและวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยรวมแล้ว “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธศาสนา ผ่านเหตุการณ์ “ครั้งแรก” ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากจะให้ความรู้แล้วยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามและวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักฐานทางพุทธศาสนาได้อย่างน่าสนใจ

สำหรับหนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก รูปเล่มหนังสือมีขนาด 145X225X10 มม. น้ำหนัก 300 กรัม ชนิดกระดาษเป็นกระดาษถนอมสายตา จัดพิมพ์โดย โรงพิมพ์บริษัท เกษมอนันต์ พรินต์ติ้ง จำกัด จัดจำหน่ายโดย กองทุนอริยมรรค ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2548 เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้มีจำนวนทั้งหมด 41 ตอน จำนวน 146 หน้า มีลักษณะรูปเล่ม ใช้โทนปกสีทองอ่อนดูจางแสงอาทิตย์ไล่ขอบฟ้าและสีน้ำตาลเข้มส่วนล่างของหนังสือและสีดำอ่อน ทำให้ดูเด่น ตรงบริเวณหน้าปกจะเป็นกรอบสี่เหลี่ยม มีรูปดอกบัวตูม บัวบาน ซึ่งบริเวณตรงขอบบนของกรอบสี่เหลี่ยมเหนือดอกบัวบานมีลักษณะเป็นรูปเปลวเพลิงดอกทานตะวัน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา หน้าปกมีข้อความชื่อหนังสือเขียนเป็นอักษรตัวหนังสือสีทองเข้มว่า “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” และด้านล่างของปกหน้า จะมีข้อความตัวหนังสือสีทองเข้มพื้นอักษรสีขาว เป็นชื่อผู้แต่งหนังสือ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต ส่วนปกด้านหลัง จะเป็นโทนสีทองไล่สีจากเข้มไปถึงอ่อนมีรูปดอกบัวตูม บัวบาน ด้านมุมซ้ายล่างเป็น เป็นชื่อหนังสือ เขียนเป็นตัวหนังสือสีดำอยู่ในกรอบสีขาวเข้มและบาร์โค้ดของ ISBN และราคาหนังสือมีชื่อผู้ทำภาพปก

เขียนเป็นตัวหนังสือสีขาวขอบดำตัวเล็กอยู่ด้านล่าง สำหรับข้อมูล ทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เกษมอนันต์ พรินต์ติ้ง จำกัด, 2548. จำนวน : 146 ISBN : 974-93098-0-4

สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา

หนังสือเรื่อง “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” เล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ มีทั้งหมด 41 ตอน ในส่วนที่เป็น “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” มีทั้งที่เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพุทธกาล และเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยหลังพุทธกาล โดยชี้แจงแบบเล่าความแต่ละเรื่องราวเป็นข้อ ๆ ไปโดยจะสรุปเนื้อหาในแต่ละข้อโดยรวมประกอบด้วย

ตอนที่ 1 บุคคลแรกที่พูดได้เดินได้ทันทีที่เกิด คือ เจ้าชายสิทธัตถะทรงก้าวเดินและตรัสอสาวิจาหลังจากประสูติ

ตอนที่ 2 คำแรกที่เจ้าชายสิทธัตถะพูด คือ เราเป็นผู้เลิศของโลก นี่เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป

ตอนที่ 3 อุบาสกอุบาสิกาผู้แรก คือ บิดามารดาของยสกุमारเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาผู้แรกในทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 4 บุคคลแรกที่ถวายอาหารก่อนตรัสรู้ คือ นางสุชาดาผู้ถวายข้าวมธุปายาสแก่พระมหาบุรุษ

ตอนที่ 5 สิ่งแรกที่ทรงทำหลังออกผนวช คือ ทรงศึกษาอรุณมานและสมาธิจากอาฬารดาบสและอุททกดาบส

ตอนที่ 6 พระอุทานแรกที่ทรงเปล่งหลังตรัสรู้ คือ ทรงประกาศการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ

ตอนที่ 7 บุคคลแรกที่พบหลังตรัสรู้ คือ อุปกาชีวก นักบวชที่สนทนากับพระพุทธองค์

ตอนที่ 8 พระธรรมเทศนาถ้อยคำแรก คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรงโปรดปัญจวัคคีย์

ตอนที่ 9 สาวกรูปแรก คือ พระโกณฑัญญะผู้ตรัสรู้และได้รับการบวชเป็นพระสงฆ์รูปแรก

ตอนที่ 10 อุบาสกผู้แรกในพระพุทธศาสนา คือ ตปุสสะและภัลลิกะกล่าวถึงรัตนะทั้งสองเป็นสรณะ

ตอนที่ 11 วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา คือ พระเวฬุวันมหาวิหารที่พระเจ้าพิมพิสาร
ถวาย

ตอนที่ 12 พระราชาผู้นับถือพระพุทธศาสนาองค์แรก คือ พระเจ้าพิมพิสาร ผู้ได้บรรลุ
โสดาปัตติผล

ตอนที่ 13 อุบาสกอุบาสิกาคู่ขวัญคู่แรก คือ อนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขา
ผู้เป็นต้นแบบการถวายทาน

ตอนที่ 14 การประชุมสงฆ์จำนวนมากที่สุดเป็นครั้งแรก คือ จาตุรงคสันนิบาตที่เกิดขึ้น
ในวันมาฆบูชา

ตอนที่ 15 ตำแหน่งที่ทรงแต่งตั้งครั้งแรก คือ ทรงแต่งตั้งสาวกให้เป็นเอตทัคคะ
ตามความสามารถ

ตอนที่ 16 สามเณรรูปแรก คือ พระราहुล พระโอรสของพระพุทธองค์

ตอนที่ 17 ภิกษุณีรูปแรก คือ พระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้นำสตรีเข้าสู่
พระพุทธศาสนา

ตอนที่ 18 ภิกษุที่อุปสมบทด้วยพระสงฆ์รูปแรก คือ ราชะพราหมณ์ได้รับการบวชโดย
ญัตติจตุตถกรรมวาจา

ตอนที่ 19 แพทย์ประจำพระพุทธองค์คนแรก คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ ผู้รักษาพระ
พุทธองค์จากบาดแผล

ตอนที่ 20 ผู้ถวายผ้าอาบน้ำฝนคนแรก คือ นางวิสาขาถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์

ตอนที่ 21 คนแรกที่เป็นต้นเหตุให้มีคหบดีจิวร คือ หมอชีวกขอให้พระพุทธองค์ทรงรับ
ผ้าสำเร็จรูป

ตอนที่ 22 โสเภณีที่ถวายสวนสร้างวัดคนแรก คือ นางอัมพปาลีถวายสวนมะม่วงให้
เป็นวัด

ตอนที่ 23 ผู้ละเมียดปฐุมปาราชิกคนแรก คือ พระสุทินทำผิดศีลข้อกามะสุมิจฉาจาร

ตอนที่ 24 ผู้ละเมียดทุติยปาราชิกคนแรก คือ พระธนิยะลักทรัพย์ของหลวง

ตอนที่ 25 ผู้ละเมียดตติยปาราชิกคนแรก คือ พระภิกษุที่สนับสนุนให้ทำอติวินิบาตกรรม

ตอนที่ 26 ผู้ละเมียดจตุตถปาราชิกคนแรก คือ พระภิกษุที่กล่าวอวดอุตริมนุสสธรรม

ตอนที่ 27 สังคายนาครั้งแรก คือ การสังคายนาธรรมวินัยครั้งแรก ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา

ตอนที่ 28 พระธรรมทูตชุดแรก คือ พระอรหันต์ 60 รูปที่ถูกส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ 29 พระไตรปิฎกเกิดขึ้นครั้งแรก คือ การรวบรวมพระธรรมวินัยเป็นหมวดหมู่

ตอนที่ 30 พระสงฆ์ทะเลาะกันครั้งใหญ่ที่สุดครั้งแรก คือ เหตุการณ์วิวาทระหว่างพระวินัยธรและพระธรรมกถึก

ตอนที่ 31 การเกิดนิกายครั้งแรก คือ การแตกแยกเป็นมหาสังฆิกะและเถรวาท

ตอนที่ 32 วัดแห่งแรกในเมืองสาวตถี คือ วัดพระเชตวัน ที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย

ตอนที่ 33 มหาโจรชื่อดังคนแรกที่บรรลุปะอรหัต คือ องคุลิมาล ผู้กลับใจและบรรลุธรรม

ตอนที่ 34 รอยพระพุทธบาทรอยแรก คือ รอยพระบาทที่สุวรรณมาลิก

ตอนที่ 35 ผู้กล่าวพุทธคุณ 100 บทคนแรก คือ อุบาลี คหบดี อดีตสาวกศาสนาเชน

ตอนที่ 36 สาวใช้คนแรกผู้เป็นอาจารย์พระราชาินี คือ นางขุชชุตตราผู้ถ่ายทอดธรรมแก่พระมเหสี

ตอนที่ 37 คาถา “บังสุกุลเป็น” ครั้งแรก คือ คาถาที่พระพุทธองค์ตรัสสอนพระปุตติศตตะ

ตอนที่ 38 คาถาบังสุกุลครั้งแรก คือ พระมหากาลพิจารณาอสุภกรรมฐานจนบรรลุปะอรหัตผล

ตอนที่ 39 ภิกษุณีรูปแรกที่มีลูก คือ ภิกษุณีที่ตั้งครรภ์ก่อนบวชและได้รับอนุญาตให้บวชต่อ

ตอนที่ 40 การเกิดขึ้นแห่งประเพณีกรวดน้ำครั้งแรก คือ พระเจ้าพิมพิสารทรงทำบุญอุทิศให้เปรต

ตอนที่ 41 การประพรมน้ำพุทธมนต์ครั้งแรก คือ พระอานนท์สวดรัตนสูตรขจัดโรคร้ายที่เมืองไพศาลี

บทวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นงานวรรณกรรมที่มีเนื้อหาแบบเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ และมีการนำเสนอแนวคิดเชิงวิเคราะห์ หนังสือเล่มนี้ได้ถ่ายทอดแนวคิดผ่านรูปแบบทางวรรณกรรมที่มีโครงสร้างชัดเจนและภาษา ที่เป็นทางการเข้าใจง่าย อีกทั้งยังมีการออกแบบเนื้อหาที่ช่วยให้ผู้อ่าน

สามารถติดตามประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังได้วิเคราะห์เนื้อหาที่แจ่มเหตุและผลค่อนข้างชัดเจนตามความเป็นจริงที่จะเป็นไปได้ ดังเช่น บทว่า “บุคคลแรกที่พูดได้เดินได้ทันที่ที่เกิด” หนังสือเล่มนี้ได้ชี้แจงและอธิบายไว้ว่า “เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นกับบุคคลพิเศษ” ซึ่งในที่นี้ หมายถึง “เจ้าชายสิทธัตถะ” โดยได้เล่าเหตุการณ์ที่ถอดความจากพระไตรปิฎกว่า “นี่เป็นธรรมดาของพระโพธิสัตว์” และได้ชี้แจงว่าไม่ใช่อิทธิฤทธิ์ อย่างไรก็ตาม หนังสือยังมีจุดที่อาจพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านได้กว้างขึ้น การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รูปแบบทางวรรณกรรม ภาษาและการนำเสนอ การออกแบบเนื้อหา และความทันสมัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” มีรูปแบบทางวรรณกรรมที่หลากหลาย โดยเน้นการบรรยาย อธิบาย และให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่เป็นเชิงวิชาการมากนัก ทำให้ผู้อ่านทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ได้แก่ (1) รูปแบบการบรรยาย คือ การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาอย่างลำดับขั้นตอน ช่วยให้เข้าใจบริบทของแต่ละเหตุการณ์ได้ดี (2) รูปแบบการอธิบาย คือ ให้อยู่รายละเอียดเกี่ยวกับ “สิ่งแรก” ในพระพุทธศาสนา พร้อมอธิบายเหตุและผลของเหตุการณ์นั้น ๆ (3) รูปแบบการให้ข้อมูล คือ การแทรกสาระทางศาสนา เช่น หลักธรรม คำสอน และข้อคิดทางพระพุทธศาสนาไว้ในแต่ละเรื่องราว (4) รูปแบบการเขียนที่เข้าใจง่าย คือ การใช้ภาษาเชิงวิชาการที่ชัดเจน กระชับ ไม่ซับซ้อน ทำให้สามารถอ่านได้อย่างเพลิดเพลิน

โดยรวมแล้ว หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” นำเสนอเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาในรูปแบบการบรรยายและอธิบายที่เข้าใจง่าย ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางวิชาการ โดยเนื้อหาเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับหลักธรรมได้อย่างลงตัว ผู้เขียนอ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎกและอรรถกถา ทำให้เนื้อหามีความน่าเชื่อถือ จุดเด่นของหนังสือคือการใช้ภาษาที่กระชับและเชิงวิชาการทำให้เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ทั้งเพื่อความเพลิดเพลินและการศึกษาแนวคิดทางพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง

2. ภาษาและการนำเสนอ หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” ใช้ภาษาไทยแบบทางการที่ไม่เป็นวิชาการมากนัก แต่ยังคงเลือกใช้ ศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนา เช่น “ปาราชิก” และ “โอวาทปาติโมกข์” เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความหนักแน่นในเชิงศาสนาและปรัชญา

การใช้ภาษามีลักษณะเรียบง่าย ชัดเจน และเล่าเรื่องอย่างเป็นลำดับ ทำให้สามารถถ่ายทอดแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ครบถ้วน อย่างไรก็ตามบางตอนมีประโยคที่ยาวและซับซ้อน โดยเฉพาะส่วนที่อ้างอิงจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาธรรมบท อาจทำให้ต้องอ่านซ้ำเพื่อจับใจความ การปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยขึ้นสามารถช่วยให้เข้าถึงผู้อ่านได้หลากหลายขึ้น โดยการปรับสำนวนให้กระชับลดการใช้คำศัพท์ทางวิชาการที่ซับซ้อนเกินไป และเพิ่มตัวอย่างร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โดยรวมแล้วหนังสือเล่มนี้ นำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระและให้ความรู้ทางพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับทั้งผู้ที่มีพื้นฐานและผู้ que เริ่มศึกษาพุทธศาสนา ทำให้สามารถเข้าถึงหลักธรรมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบเนื้อหา การออกแบบด้านเนื้อหาของหนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” มีการออกแบบเนื้อหาที่เน้นการอธิบายหลักธรรมให้ชัดเจน และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีการใช้ตัวอย่างและการขยายความ เพื่อเสริมความเข้าใจในแนวคิดสำคัญของพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามหากมีการเพิ่มข้อมูลที่ทันสมัยและปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ เช่น ภาพประกอบที่สวยงาม ตาราง หรือแผนภาพ เพื่อช่วยสรุปสาระสำคัญก็จะทำให้อ่านน่าสนใจและเข้าใจง่ายขึ้น หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เช่น ในการอธิบาย “ธรรมจักรกับปวัตตนสูตร” ซึ่งกล่าวถึงแนวทางปฏิบัติที่พึงและไม่พึงทำด้วยภาษาที่เป็นกลางไม่ซับซ้อน แม้ว่าหนังสือจะมีโครงสร้างที่เข้าใจง่ายอยู่แล้ว แต่การปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยขึ้นจะช่วยขยายกลุ่มผู้อ่านและทำให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปในวงกว้าง เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้มากขึ้น

4. ความทันสมัย หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่เขียนโดย เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมหลักธรรมคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนาเป็นหนังสือที่รวบรวมหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา โดยมีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและเหมาะสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาความทันสมัยของหนังสือ สามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมที่เป็นสากล เช่น อริยสัจ 4 และมรรค 8 ซึ่งยังคงนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ด้วยภาษาที่กระชับ ชัดเจน และมีตัวอย่างประกอบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีการตีความที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ทำให้สามารถนำคำสอนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามการเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นสังคมร่วมสมัย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือผลกระทบจากเทคโนโลยี อาจช่วยให้หนังสือมีความทันสมัยและเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านในปัจจุบันมากขึ้น อีกแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงคือการจัดทำรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้เข้าถึงได้สะดวกในยุคดิจิทัล โดยรวมแล้ว หนังสือเล่มนี้

ยังคง มีคุณค่าและความทันสมัย เนื่องจากเนื้อหาพื้นฐานที่เป็นอมตะและการนำเสนอที่เข้าใจง่าย

จุดด้อย

ในการวิจารณ์หนังสือนี้ แม้หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” จะมีคุณค่าและได้รับความนิยม แต่ก็มีจุดด้อยบางประการที่อาจพิจารณาได้ ประกอบด้วย

1. **ความลึกซึ้งของเนื้อหา** เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอหลักธรรมพื้นฐาน อาจทำให้เนื้อหาในบางส่วนมีความกระชับและไม่ลงลึกในรายละเอียดมากนัก ผู้ที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอาจต้องศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ

2. **การตีความที่อาจแตกต่าง** การตีความหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลหรือแต่ละสำนัก ผู้เขียนได้นำเสนอการตีความในมุมมองของตนเอง ซึ่งอาจไม่ตรงกับความเห็นของผู้อ่านบางท่าน

3. **ความทันสมัยในบางประเด็น** แม้ว่าหลักธรรมคำสอนจะคงเดิม แต่การนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในบางประเด็น หนังสืออาจยังไม่ได้สะท้อนถึงบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน

4. **การอ้างอิงและแหล่งข้อมูล** ในบางครั้ง การอ้างอิงแหล่งข้อมูลอาจไม่ละเอียดเพียงพอ ทำให้ผู้อ่านที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมอาจต้องใช้ความพยายามในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

อย่างไรก็ตาม ควรเข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดประสงค์หลักในการนำเสนอหลักธรรมพื้นฐานให้เข้าใจง่าย ซึ่งผู้เขียนได้ทำได้ดีในจุดนี้และยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาพระพุทธศาสนา

วิเคราะห์ประเด็นของคุณค่าของหนังสือ

ในการวิเคราะห์คุณค่าของหนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเนื้อหา โครงสร้าง และแนวคิดที่นำเสนอ หนังสือเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอน แนวปฏิบัติ และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจพัฒนาการทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ หนังสือยังมีคุณค่าในแง่ของการให้ข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักประวัติศาสตร์และหลักธรรม การนำเสนอเนื้อหาเป็นระบบชัดเจน และกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษา

พระพุทธศาสนา การวิเคราะห์คุณค่าของหนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านสังคม หนังสือเล่มนี้ช่วยให้สังคมเข้าใจเรื่อง “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” ซึ่งสิ่งแรกในพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในหนังสือเล่มนี้ของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต มีทั้งครั้งแรกที่น่าชื่นชมและควรจดจำและเอาเป็นตัวอย่าง บางเรื่องครั้งแรกในพระพุทธศาสนาก็ควรเรียนรู้ไว้เฉย ๆ เท่านั้น หนังสือสิ่งแรกในพระพุทธศาสนา มีคุณค่าในหลายมิติ คือ คุณค่าด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย หนังสือเล่มนี้เป็นเสมือนประตูบานแรกที่เปิดโอกาสให้ผู้เริ่มต้นศึกษาพระพุทธศาสนาได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนได้อย่างง่ายดายโดยการนำเสนอเรื่องราว “สิ่งแรก” ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา ช่วยสร้างความสนใจและดึงดูดผู้อ่านให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นภาษาที่เรียบง่ายและเป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจหลักธรรมที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น

2. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพัฒนาการของพระพุทธศาสนาอย่างเป็นลำดับ หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียนการสอนได้ในระดับต่าง ๆ คุณค่าด้านการศึกษาของหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ (1) การเรียนรู้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ช่วยให้เข้าใจแนวคิดและหลักธรรมได้ชัดเจน (2) การศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้า ทำให้เข้าใจพระชนมชีพและคำสอนของพระองค์ (3) การเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศไทย และความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย (4) การปฏิบัติธรรม ที่ช่วยให้ผู้อ่านนำหลักคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน (5) ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพุทธศาสนา โดยรวมแล้ว หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าทางการศึกษาอย่างมาก ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิด คำสอน และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง

3. คุณค่าด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยการนำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการส่งเสริมหลักการของพระพุทธศาสนาให้ผู้อ่านเข้าใจและประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านพัฒนาคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความกรุณา ความอดทน และการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไม่ควร เช่น “กามสุขลลิกานุโยค” และ “อิตถกิลมณฺญโยค” นอกจากนี้ยังสอนให้ผู้อ่านเข้าใจและใช้จริยธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การไม่ทำร้ายผู้อื่น การไม่โกหก และการเดินตามหลักมรรค 8 อริยสัจ 4

หนังสือเล่มนี้มีคุณค่ามากในการส่งเสริมการปฏิบัติตนและช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

4. คุณค่าด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม หนังสือเล่มนี้ มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไปการบันทึกเรื่องราว “สิ่งแรก” ต่าง ๆ ทำให้เกิดการสืบทอดความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่น หนังสือเล่มนี้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์หลักการและคำสอนของพระพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมพุทธศาสนาในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและอนุรักษ์ภาษาและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและอนุรักษ์ความรู้และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยรวมแล้วหนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” มีคุณค่าด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและอนุรักษ์หลักการและคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนเป็นหนังสือที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษา และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” ของเสฐียรพงษ์ วรรณปก นำเสนอหลักธรรมคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนาผ่านการรวบรวม “สิ่งแรก” ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย

1. อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ ประกอบด้วย (1) ทุกข์ ความทุกข์หรือสภาวะที่ทนได้ยาก เช่น ขาติ ขรามรณะ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความปรารถนาไม่สมหวัง (2) สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา (3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ คือ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป (4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 154) อริยสัจ 4 นี้เป็นหลักคำสอนสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และแสดงเป็นธรรมเทศนาสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวถึงความจริง 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงการตรัสรู้ อริยสัจ 4 ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็น “สิ่งแรก” ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา

2. มรรค 8 อริยมรรคมีองค์แปด เน้นการดำเนินชีวิตโดยใช้แนวทางที่ถูกต้อง ได้แก่ (1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ริยสัจ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้กุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจาสัมุปบาท (2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปะ อปยบาตสังกัปปะ อวิหิงสาสังกัปปะ (3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วชิสุจจริต (4) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจจริต 3 (5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน 4 (7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 (8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 215) มรรคมีองค์ 8 นี้ เป็นอริยสัจ ข้อที่ 4 และได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค ที่สุด อริยสัจ 4 เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงการแสดงปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการแสดงมรรค 8 เป็นครั้งแรก

3. ไตรสรณคัมภีร์ ที่พึงทางใจสามประการในพระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) พุทธะ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดา (2) ธรรมะ คำสอนของพระพุทธเจ้า (3) สังฆะ พระสงฆ์ หรือหมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า การน้อมใจระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย และยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เรียกว่า สรณคัมภีร์ ไตรสรณคัมภีร์ หรือ ไตรสรณาคัมภีร์

4. ศิล ศิล (การรักษาความประพฤติดีให้ดีงาม) พระสงฆ์เป็นผู้เผยแพร่ศิลปให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีระเบียบวินัยในสังคม และรักษาคุณธรรมความดี (จุ.ธ. (บาลี) 25/6/8) ศิลจึงเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งศิลป 5 ศิล 8 และศิลป 10 หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงการบัญญัติศิลปของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็น “สิ่งแรก” ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา

5. กรรม คำว่า “กรรม” มาจากภาษาบาลี มีรูปวิเคราะหฺทางไวยากรณ์ว่า กรณ กมม การกระทำชื่อว่า กัมมะ หรือ กรียเตติ กมม กรรมที่บุคคลกระทำชื่อว่า กัมมะ คำว่า กรรม มาจากคำว่า กรม ในภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับคำว่าในภาษาบาลี ตามรูปศัพท์แปลว่า การกระทำ ซึ่งเหมือนกับคำว่า กิริยา (ในสันสกฤตเป็น กิริยา ซึ่งภาษาไทยนำมาใช้คนละความหมาย) แต่ความหมายที่แท้จริงของคำว่า กรรม ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นหมายถึง เจตนา (ประพันธ์ ศุภษร, 2550 : 66) ความหมายของกรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเอาไว้ในแต่ละครั้งนั้น มีความหมายเป็นนัยเดียวกัน ก็คือต้องประกอบด้วย เจตนา และการแสดงออกได้ ๓

ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ (วัชร งามจิตรเจริญ, 2561 : 267-268) ในนิพเพติกสูตร กล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ” (อง.ฉก.ก. (ไทย) 22/63/577)

6. ปฏิจจสมุปบาท หมายถึง “สิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาศัยซึ่งกันและกัน” ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา (วิ.ม. (ไทย) 4/1/1) ที่ช่วยให้เข้าใจการเกิดขึ้นของอัตตาและทุกข์เมื่อเหตุปัจจัยหนึ่งเกิดขึ้น ปัจจัยอื่นๆ ก็ขยายตัวและส่งเสริมกันอย่างต่อเนื่อง กระบวนการนี้อธิบายผ่านหลัก 12 ปัจจัย ได้แก่ อวิชชา (ความไม่รู้) สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ และชรามรณะ ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกันในวงจรแห่งการเกิดและทุกข์ ในปัจจัยสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า พระตถาคตทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่เสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ธาตุอันนั้นคือ อัมมสฺสิติ อัมมนิยาม อิทัปปัจจย ก็ยังดำรงอยู่ พระตถาคตย่อมตรัสรู้ ย่อมตรัสรู้ทั่วถึงธาตุอันนั้น ครั้นแล้วย่อมตรัสบอก ทรงแสดงบัญญัติแต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ตื่น และตรัสว่า ท่านทั้งหลาย จงดูดังนี้ “เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขาร ภิกษุทั้งหลาย ความจริงแท้ ความไม่คลาดเคลื่อน ความไม่เป็นอย่างอื่น มูลเหตุอันแน่นอนในธาตุอันนั้น ดังพรรณนามาฉะนี้แล เราเรียกว่า “ปฏิจจสมุปบาท”(ส.นิ. (ไทย) 16/27/52) ในพระไตรปิฎกอธิบายว่า “ปฏิจจสมุปบาท” มาจากคำว่า “ปฏิจจ” หมายถึง การอาศัยกัน และ “สมุปบาท” หมายถึง การเกิดขึ้นโดยชอบ ซึ่งหมายความว่าทุกสิ่งล้วนเกิดจากปัจจัยที่สัมพันธ์กัน ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว (พระไตรปิฎก, สังยุตตนิกาย, นิทานวรรค) ดังนั้น การทำความเข้าใจหลักปฏิจจสมุปบาทช่วยให้เราตระหนักว่าการลดละอัตตาและทุกข์ต้องอาศัยการดับเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง มิใช่เรื่องง่าย แต่เป็นไปได้เมื่อปฏิบัติตามมรรควิธีที่ถูกต้อง

นอกจากหลักธรรมเหล่านี้แล้ว หนังสือเล่มนี้ยังได้ นำเสนอเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เช่น การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า รวมถึงการสังคายนาพระไตรปิฎก และยังคงกล่าวถึงหลักธรรมสำคัญ เช่น การไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่โกหก และการปฏิบัติธรรมผ่านการทำสมาธิและการทำบุญ หนังสือยังชี้ให้เห็นแนวทางลดความทุกข์ เช่น การลดความโกรธและความยึดมั่น รวมถึงแนวทางเพิ่มความสุขด้วยการทำกุศลโดยรวมแล้ว หนังสือเล่มนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป

หนังสือ “สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา” ของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม เพื่อให้หนังสือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรเพิ่มความหลากหลายของ “สิ่งแรก” นอกเหนือจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เช่น สิ่งแรกที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเกี่ยวกับเมตตา หรือสิ่งแรกที่เกี่ยวข้องกับสติ ควรเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน โดยเพิ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาสสามารถช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตได้ โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบันอีกทั้งควรเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัย เช่น บทบาทของเทคโนโลยีและสังคมดิจิทัลที่ส่งผลต่อแนวคิดของมนุษย์ การเพิ่มกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสังคมปัจจุบัน จะช่วยให้หนังสือมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ควรมีภาพประกอบและกราฟิก เพื่อช่วยให้เข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้นโดยรวมแล้ว หนังสือเล่มนี้เป็นแหล่งความรู้ที่ดี แต่สามารถพัฒนาให้เข้าถึงผู้อ่านได้กว้างขวางขึ้น ด้วยการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและเชื่อมโยงกับบริบทปัจจุบันมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประพันธ์ ศุภชรร. (2550). การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2561). *พุทธศาสนาเถรวาท*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2548). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: บริษัท เกษมอนันต์ พรินติ้ง จำกัด.